

Rambam (Hil. Mechirah 15:4, cited in Choshen Mishpat 232:4)

אפילו — **We do not consider the loss in value caused by the defect:** ונמצא בו מום — **Even if he sold him a utensil worth ten dinars** — אין מחשבין פחת המום — **and a defect was found in it that lessened its value only an issar,** ואינו יכול לומר לו הא לך איסר פחת המום — **[the buyer] can return the utensil.** — מחזיר את הכלי — **[The seller] cannot tell him, “Here is an issar to compensate for the loss in value caused by the defect,”** — שהלוקח אומר בחפץ שלם אני רוצה — **for the buyer can say, “I want a complete object.”** — וכן אם רצה הלוקח ליקח פחת המום — **Similarly, if the buyer wants to take payment for the loss in value caused by the defect** — הרשות ביד המוכר שהוא אומר לו — **the seller has the permission to say to him,** — אם תקנה אותו כמות שהוא — **“Either take it as is or take your money back and go.”**

Choshen Mishpat (232:5 based on Teshuvos HaRosh 91:6)

— **Reuven sold houses to Shimon that he has in another city.** — נכנסו עכו"ם בבתי — **Before the sale was completed** — וקודם גמר המקח — **and they damaged some of the places, idolaters entered the houses** — וקלקלו קצת מקומות — **and took off the doors of the house and the windows.** — ועקרו דלתות הבית והחלונות — **made the walls smokey,** — ועשנו הכתלים — **and Reuven claims that since it a passing defect** — ורואבן טוען שכיון שהוא מום עובר — **let him deduct the money needed in order to restore the house to its former state** — ינכה לו מן הדמים כדי שיחזיר הבית לקדמותו — **and let the sale remain valid.** — ויקיים המקח — **The law is with Reuven.** — הדין עם רואבן

Choshen Mishpat (232:6 based on Rambam, Hil. Mechirah 15:5)

— **Anything that the people of the country agreed is a defect for which this purchase can be returned** — מחזירין — **we may return it.** — וכל שהסכימו עליו בני המדינה שהוא מום שמחזירים בו מקח זה — **And anything about which they agreed is not a defect** — אלא אם פירש — **one can not return it for this,** — הרי זה אינו מחזיר בו — **unless he explicitly stipulated that he did not want such a defect.** — This is so — שכל הנושא ונותן סתם — **because anyone who does business without stipulation** — is — על מנהג המדינה הוא סומך — **relying on the custom of the country.**

Pesachim 4b

— **Regarding one who rents a house to his fellow under the presumption that it was searched,** — ומצאו שאינו בָּדוּק — **and [the tenant] discovers that it was not searched,** — מהו — **what is [the law]?** — מי הווי כְּמִקַּח — **Is it like a mistaken transaction, or not?** — **...even in a place where they pay for someone else to search,** — אפילו בְּאַתְרָא דְּיִהְיֵי אֲגֵרָא וּבְדָקוּ — **the rental is valid,** — דְּנִיחָא לֵיהּ לְאַיְנִישׁ לְקִיּוּמֵי מְצָה בְּמִמוּנֵיהּ — **for a person is pleased to fulfill a mitzvah with his possessions.**

ויקרא (כה, יד) - וכי תמכרו ממכר לעמיתך או קנה מיד עמיתך אל תונו איש את אחיו.
ויקרא (כה, יז) - ולא תונו איש את עמיתו ויראת מאלקיך כי אני ה' אלקיכם.

בבא מציעא (נה:)- אמר רבי יוחנן משום רבי שמעון בן יוחאי, גדול אונאת דברים מאונאת ממון, שזה נאמר בו (ויקרא כה) ויראת מאלקיך וזה לא נאמר בו ויראת מאלקיך. ורבי אלעזר אומר זה בגופו וזה בממונו. רבי שמואל בר נחמני אמר זה ניתן להישבון וזה לא ניתן להישבון.
חזון יחזקאל (הובא בנתיב יושר עמ' רלב) - אף שמרצהו אחר כך בדברים, אין זה מרפא את צערו על ידי שהקניטו אז, היינו אף דמחל לו חבירו המחילה הועילה שלא יענש על ידו אבל הצער זה דבר שקיים ואין יכול למוחקו.

ספר החינוך (מצוה של"ח) - וראוי להזהר שאפילו ברמז דבריו לא יהיה נשמע חירוף לבני אדם כי התורה הקפידה הרבה באונאת דברים לפי שהוא דבר קשה ללב הבריות... ואפילו בקטנים ראוי להזהר שלא להכאיבן בדברים יותר מדאי, זולתי במה שצריכין הרבה כדי שיקחו מוסר.

חובת השמירה (מאת החפץ חיים יב:) - ונראה דגם בכתב או ברמז שייך האיסור דאונאת דברים אם כוננו לצער.

בכמה חפץ זה

רשב"ם (פסחים קיב:)- נמצא מפסידו חנם, משום שלא יקנו אחר מאחר שאתה מהפך בו.
מאירי (ב"מ) ואפילו לא היה אדם שם, מכל מקום הוא מטריחו ומצער, שחשב למכור ולא מכר.
ספר החינוך (מצוה של"ח) - שלא להונות אחד מישראל בדברים, כלומר שלא נאמר לישראל דברים שיכאיבוהו ויצערוהו ואין בו כח להעזר מהם.
ספר חסידים (תתרטט) - כשם שאסור לעמוד על המקח בשעה שאין לו דמים, כך אסור להראות שרוצה למכור חפצו בשעה שאינו רוצה למכרו.
חובת השמירה (יב.) - שמאנהו ומטריחו בדברים חנם.

חובת השמירה (יב. בהג"ה) - בשלחן ערוך לא העתיק דברי ר' יהודה ורק דין המשנה והוא אינו רוצה ליקח, ואפשר דסבירא ליה דדין אחד הוא דכיון שאין לו מעות אינו רוצה ליקח, ואפשר דסבירא ליה דדברי ר' יהודה הוא אף כשרוצה ליקח רק כיון דאין לו דמים עכשיו ולו ידע המוכר מזה לא היה מדבר עמו ולפיכך הוא גם כן בכלל אונאה, וחכמים פליגי עליו בזה... אכן בתורת כהנים ובתוספתא משמע דדין המשנה ור' יהודה אחד הוא דכיון שאין לו דמים אינו רוצה ליקח... ולפי זה ברוצה ליקח אף שאין לו דמים יש לומר דאין איסור כלל אף לר' יהודה, שישתדל להשיג דמים.

פתחי חושן (טו, סקט"ז) - ונראה פשוט שאם בדעתו לקנות ומסבב בכמה חניות לשאול מחיר החפץ, אין בזה איסור שזהו דרך משה ומתן, והרי אם ימצא שאצל זה זול יותר יחזור לקנות אצלו. [וכן כותב נתיב יושר עמ' רלה].

אמרי יעקב (על פי השלחן ערוך הרב ב, כח) - זה שייך דוקא היכא שהוא עומד על המקח ומטריח את המוכר, ואז אם אינו קונה ממנו יש לו צער שהטריח אותו, אבל אם אדם רוצה לדעת כמה שוויו של איזה חפץ, ונכנס לחנות לשאול את מחירו מבלי להכנס למשא ומתן ולעמוד על המקח, דבזה יש מקום להתיר. [אבל דבריו לא כל כך פשוטים].

פתחי חושן (טו, סקט"ז) - נסתפקתי במי שרוצה למכור ביתו או שדהו והמצרן רוצה לקנותו והמוכר טוען שאינו יכול לקבוע מחירו, שיתכן שאם יפרסם שרוצה למכור ימצא מי שישלם מחיר גובה, והמצרן מוכן לשלם לפי ההצעה היותר גבוהה, אם מותר לפרסם ולהטריח קונים כשידוע שלא ימכור רק למצרן.

Bava Metzia (Mishnah 58b)

כך אונאה בדברים — Just as there is *ona'ah* in buying and selling, — so there is *ona'ah* with words.

The Mishnah cites several examples of verbal wrongdoing:

והוא — One should not say to someone, "How much is this item?" — אם היה בעל תשובה — If someone was a penitent, — לא יאמר לו זכור מעשיך הראשונים — one should not say to him, "Remember your past deeds." — אם הוא בן גרים — If someone was descended from *geirim*, — לא יאמר לו זכור מעשה אבותיך — one should not say to him, "Remember the deeds of your forefathers."

Bava Metzia (Gemara 58b)

The Torah states — "ולא תונו איש את-עמיתו" — The Rabbis taught in a Baraisa: — *The pasuk* — *The pasuk* is discussing verbal *ona'ah*. — אתה אומר באונאת דברים — You say [that it is] referring to verbal wronging. — או אינו אלא באונאת מamon — But perhaps it refers only to *ona'ah* involving money. — "כי-תמכרו ממכר לעמיתך או קנה מיד עמיתך" — When [the earlier *pasuk*] states (ibid 25:14): *If you sell anything to your fellow, or you buy [anything] from the hand of your fellow, one man shall not wrong his brother;* — הרי אונאת מamon אמור — הא מה אני מקיים, "ולא תונו איש את-עמיתו" — It must refer to verbal *ona'ah*... — How, then, do I explain, *A man shall not wrong his fellow?*

The Baraisa continues:

— If donkey drivers were seeking grain from someone to transport, — לא יאמר להם לכו אצל פלוני שהוא מוכר תבואה — he should not say to them, "go to so-and-so who is selling grain," — when he knows that [this person] never sold grain in his life. — רבי יהודה אומר — R' Yehudah says: — אף לא יתלה עינו — A person should not even eye merchandise when he does not have money with him.

Pesachim (112b)

The Gemara states R' Yishmael the son of R' Yose's second instruction to Rabbi:

— And do not stand near the merchandise, as if you are interested in buying it, when you have no money.

Choshen Mishpat (228:4)

— How is there *ona'ah* with words? — לא יאמר בכמה אתה רוצה ליתן חפץ — והוא אינו רוצה לקנותו — One should not say, "How much do you want for this object," — and he actually does not want to purchase it.

גניבת דעת

שלחן ערוך (רכח, ו) - אסור לרמות בני אדם במקח וממכר או לגנוב דעתם, כגון אם יש מום במקחו צריך להודיעו ללוקח אף אם הוא עכו"ם לא ימכור לו בשר נבילה בחזקת שחוטתו.

סמ"ע (רכח, ז) - אם יש מום במקחו כו'. פירוש, אף על פי שאין בו אונאת ממון, מכל מקום הוה ליה להודיע, והוא דומה לגניבת דעת דאסור אף על פי שאין בו חסרון ממון.

נתיב יושר (לא, סק"א) - כמו דפים מקומטים בתוך הספר גם כן אסור אם לא מודיע. משפטי התורה (סימן יג) - יש להוסיף שמדובר במום שיכול להשפיע על שיקול דעתו של הקונה אם לקנות את החפץ או לא לקנותו. לעומת זאת, מום קטן שאין הדרך להקפיד עליו, פטור המוכר מלגלותו.

מנהג העולם

שלחן ערוך (רכח, ט) - אין מפרכסין לא אדם ולא בהמה ולא כלים... ואין שורין הבשר במים כדי שיראה לבן ושמן.

סמ"ע (רכח, טז) - והיינו דוקא במקום שאין המנהג כן, אבל אם המנהג של הקצבים לשרותו כדי שיראה לבן מותר, דאין מאנה בו דהרי הכל יודעין דדרך הקצבים לשרותו.

שלחן ערוך הרב (דיני אונאה ב, יט) - ואם מנהג כל הקצבים לעשות כן והכל יודעים ממנהגם יש מי שמתיר לפי שאין כאן אונאה כיון שהכל יודעים ממנהגם (ושומר נפשו ירחק מזה כי אף על פי כן יש לחוש שיסבור הקונה שהוא שמן באמת שהרי יש הרבה שמנים בעולם, ובשביל כך עושים כן כל הקצבים). פתחי חושן (טו, סק"מ) - ונראה להסביר דבריו שאין מנהג מועיל אלא כשעל ידי כך משוה כל המין, אבל בנידון דנן כיון שבאמת יש הרבה שמנים, אין הלוקח סומך על המנהג, וסובר שזה שמן מטבעו, ולכן אין המנהג מועיל.

דברי מלכיאל (ח"ג סימן נד) - גם מסברא נלע"ד שיהא אסור לעשות זה דהא עיקר האיסור שיש בזה גניבת דעת שעל ידי זה אין ניכר כחשות הבשר ופחיתות ערכו, ומה לנו במה שידוע שדרכם כן... ולא דמי להא דמערבין מים בין הגיתות, שזה ידוע דהוי יין מזוג במים.

משפטי התורה (סימן כ) - כל קונה יודע מראש שהמוכר ינסה לשכנע אותו בכל הדרכים האפשריות לקנות רק אצלו ורק את המוצרים שהוא מוכר, ולא ישבח בפניו את הסחורה שנמכרת בחנות אחרת כדי לגרום שלא יקנו אצלו... ודומה הדבר לדברי הסמ"ע שם.

דוגמאות אחרות של גניבת דעת

נתיב יושר (לא, יא) - המוכר אסור לו לתת כמות קטנה של סחורה באריזה גדולה יותר מהרגילות לכמות הסחורה שנותן באריזה אם הקונה יטעה שיש סחורה כפי גודל האריזה.

משפטי התורה (סימן ב) - מותר לבעל חנות לשכנע קונים לקנות מוצר מסויים ולפרט בפניהם בהרחבה את מעלותיו למרות שידוע לו שבחננויות אחרות נמכר מוצר טוב יותר במחיר זהה. אולם אסור לו במקרה זה לומר לקונים דברים שאינם נכונים, כגון שזהו המוצר הטוב ביותר הקיים בשוק.

נתיב יושר (לא, סק"ז) - הנה מצוי מאד שחננויות כותבים על מוצר או סחורה מסוימת דזה נמכר במבצע, ויש להסתפק אם על ידי כתב גם כן עובר על גניבת דעת, וכן אם זה גם כן בכלל שקר.

There should be a difference between repacking a used item and one that was opened in shipping.

Taking off the stubs from posters should be like telling people you got offers.

Chullin (Mishnah 93b)

שולח אדם ירך לעובד כוכבים שגיד הנשה בתוכה — **One may send an idolater a thigh with the *gid hanasheh* inside it** פני שמקומו ניכר — **because its place is discernible.**

Chullin (Gemara 94a)

The Mishnah implies that one may not send a cut-up thigh to the idolater if the *gid hanasheh* is still in it. The Gemara's third explanation is as follows:

— דאמר שמואל **For** — **Because he is deceiving [the non-Jew].** משום דקא גניב ליה לדעתיה ואפילו דעתו של **It is forbidden to deceive people,** אסור לגנוב דעת הבריות **Shmuel said:** — **even idolaters.** עובד כוכבים — By sending a butchered thigh, the idolater assumes that the Jew is displaying exceptional friendship in that he took the trouble to remove the *gid hanasheh* and present him with a gift fit for the Jew himself. However, since the Jew had in fact not removed the *gid hanasheh*, he will be gaining the gratitude of the idolater under false pretences.

Bava Metzia (60b)

— אין משרבטין את הבהמה — **You may not make the animal's hair stand like a stick,** תנו רבנן — **giving it a deceptively stout appearance;** ואין נוֹפְחִין — **and you may not inflate the intestines** of an animal, making them look larger than they really are; **and you may not soak meat in water,** ואין שורין את הבשר במים — **for this makes lean meat look fat.**

The Gemara analyzes the Baraisa's first ruling:

— מאי אין משרבטין — **What does “you may not make the animal's hair stand like a stick” mean?** How is this done? — **Here, in Babylonia, they explained** that this is done by giving the animal **broth of bran** to drink. — **Zeiri said in the name of Rav Kahana** that this is done by **brushing** the animal's hair.

Bava Metzia (60b)

— בַּאֲמַת אָמְרוּ — **In truth, they said:** — **In the case of wine, they permitted a seller to mix strong wine into mild wine,** — **because [the strong wine] improves [the mild wine].**

— אָמַר רַב נַחֲמָן — **Rav Nachman said:** — **But they taught** this only concerning the season **when the wine is in the presses.** At other times, it is detrimental to blend a mild wine with a stronger one, and sellers may not do so.

— וְהַאֲדִינָא דְקָא מְעַרְבֵי שְׁלֵא בֵּין הַגִּתּוֹת — **And today that [sellers] regularly blend wines even not during the wine production season,** why do they do so? According to Rav Nachman, this should be forbidden. — ? —

— אָמַר רַב פַּפָּא — **Rav Pappa said:** — **It is permitted since [buyers] are aware** of this practice **and excuse** it.

גלוי דעת בשאר דברי שקר

ערך ש"י (רכז, ג, לגבי מעשה אחר) - מעשה בא לפני שנים שקנו עורות ולא ראו אותם, ואחר כך הלך אחד מהם וראה אותם שנתאנו והלך אצל שותפו ואמר לו גוד או אגוד. שאלו השני ואמר לו ראית העורות, והשיב לא, והסחורה בעיר אחרת וקנה השני... ופסקתי דהוי מקח טעות... כיון דלוקח גילה דעתו ושאלו אם ראה העורות, ובט"ז לקמן כתב דעל ידי שאלה הוי גילוי מלתא שסמך על תשובתו, וכששיקר לו שכירות בטעות הוא ובטל... ומפני שלוקח היה מוחזק פסקתי דהוי מקח טעות ואפילו מגוף המקח יכולין לחזור ולא סגי בחזרת האונאה כיון דהטעהו דגילה דעתו דאינו נכנס עמו לגוד או אגוד רק אם גם הוא לא ראה הסחורה.

דברי גאונים (ה, כב בשם ספר יהושע) - אחד מכר לחבירו דגים מלוחים ובעת המכירה אמר לו הקונה שאינו רוצה לקנות ממנו רק אם יוזיל גביה א' זהב לכל מאה דגים מכפי השער שמוכר לאחרים, ואמר לו המוכר דמי קצבתם הוא ט"ו זהובים כל מאה דגים ואני מוכר לך בי"ד זהובים, וקנה הקונה ונתן לו שטר חוב על המעות... ועתה טוען הקונה ששקר ענה בו המוכר כי מכר גם לאחרים בסך י"ד זהובים... גבי סחורה דעתי היה רק להרויח א' זהב יותר משאר הקונים ואם לאו לא היה קונה. על כן פשיטא בנידון דנן צריך המוכר להחזיר לו הרויח הנ"ל.

משפט שלום (שם) - ונראה לפי דבריו שיש להקל בין אם הקונה הזה קנה רק למכור לאחרים שקנו בעד ט"ו זהובים בזה הדין כמו שכתב הספר יהושע. אבל אם גם אותם הקונים בעד ט"ו הם בעלי חנויות שקונים הרבה ביחד ומוכרים לאחדים ומרויחים וגם זה הקונה הוא בעל חנות שמוכר אחר כך לאחדים בזה ליכא שוב אומדנא הנ"ל.

If he really had that offer

The sale price was market

The sale price was higher than market

If he lied about the offer

The sale price was more than a sixth higher than market price

The sale price was less than a sixth higher than market or where *ona'ah* does not apply

Did the buyer demonstrate that this is why he made the purchase?

Was there another reason to think that he relied on the seller?

Who is holding the money now?

אם אמר האמת

שו"ת מהריט"ץ (רלוז) - המוכר חפץ לחבירו ואמר לו חפץ זה פלוני נתן לי בו אלף זוז ולא רציתי למכרו, אם תוסיף על זה אתנהו לך... והוסיף ליה מדיליה וקנאו ושוב חזר בו ואמר שיש בו אונאה, נסתפקתי אי דמי זה לנושא ונותן באמונה... הכא נמי נימא שלא סמך על שוויו אלא על מה שנתן לו זה ולא רצה למכור, ואם כן אין לו אונאה. אלא שמצאתי ראיתי תשובת הרא"ש... הרי מכאן ראייה לנדון דידן דלא מהני דהא לא עדיף מה שנתן פלוני חפץ כך וכך מנדון ההיא דהרא"ש שאמר מה שיאמר לוי ששוה כך וכך ועם כל זה לא מהני אף על פי שנטל קנין ומשך... ולא דמי נושא ונותן באמונה ממש שאומר קניתי בכך וכך דאז סמך על קנייתו הלכך מהני אבל הכא לא.

שו"ת הרא"ש (קב, ג, הובא בשלחן ערוך חושן משפט רכו, כה) - ראובן היה לו חפץ למכור בקש בו מאה זהובים, ושמעון אומר ליתן בו שלשים והיה שם לוי במעמד נתרצו שניהם לגמור המקח על פי שומתו. שם אותו לוי בשבעים זהובים. למחר הראה שמעון החפץ לתגר שם אותו לחמשים זהובים ועתה רוצה שמעון לחזור... יראה ששמעון יכול לחזור בו. [וע"ש עוד שאם ראובן הלך לדרכו ולא יוכל שמעון ליפרע מראובן אם לוי היה תגר ובקי בשומא אם לא קבל שכר על השומא פטור כמו טבח אומן שקלקל בחנם פטור].

אם אמר שקר

חות יאיר (סט) - שמעון פטור מדין אדם אף על פי שהתל שמעון בו בערמתו שהתפאר שנפתלי ביקש לו ש"ך ר"ט ולוי לא שאל פיו לפני קנייתו וסמך על הימנותיה ויש לו תרעומות על חבירו ועל עצמו [שהאמין לו ועשה כדרך התגרים שנשבעים שבכך וכך קנו אף דעון פלילי הוא]... גם אין לומר דשבועתו ממילא בטילה מצד טענתו הראשונה שכך דרך התגרים ממה שכתבו רז"ל נדרי זירוזין בכי האי גונא גבי קונה ומוכר זה אומר שאיני פותח וכו' דדוקא בנודר או נשבע להבא ועל דבר שברשותו לשנות ואין שבועה שקר כשיוצא מפיו, מה שאין כן בכי האי גונא... אבל בדין שמים מתחייב... וכל זה דוקא אם כבר פרע לוי לשמעון, מה שאין כן אם עדיין המעות בידו נראה לי דמצי למימר על דבריך שאמרת שכבר רצה נפתלי ליתן לך ש"ך ר"ט ונשבעת סמכת.

ט"ז (חשן משפט שלב, ד) - מעשים בכל יום שאדם מוכר לחבירו חפץ ואומר כך נתנו לי סך זה ולא רציתי למכור בזה הסך, ואחר כך נתברר שלא היה שום קונה בסך קיצבה שזכר הוא, וכי בשביל זה יבטל המקח, אלא על כרחך כדפרישית דבעינן גלוי מילתא שסמך עצמו על שכירות אחרים דדוקא אז תלוי בשכירתם. [הפתחי תשובה (רז, ט) מקשה מזה על מה שאמר החות יאיר דאם עדיין המעות בידו דמצי למימר וכו']

משפט שלום (רכז, ג) - עיין בפתחי תשובה בשם חות יאיר מה שכתב בזה והביאו על דבריו מדברי הט"ז הנ"ל. ויש לומר דהחות יאיר כתב כן רק בצירוף השבועה שנשבע. [ועי' גם אורחות המשפטים (דיני אומדנא ג, יב) כעין זה].

גלוי דעת והיה אונאה פחות משתות

נתיבות (שלב, ד) - אם בשעת פיסוק אמר לו רק בד' רק שאחר כך שאל לו על השער ואמר לו שהשער הוא גם כן כך או שכולן מוכרין כך, אין זה רק בדין אונאה ובעינן שתות. ותלוי בראות עיני הדיין אם הלשון היה מוסב על הפסוק דמים אם לא רק שאמר לו כן כדרך אונאה.

משפט שלום (שם, על פי הנתיבות) - הכל תלוי כפי הלשון. דאם היה עיקר פיסוק הדמים כפי השער או כפי שמכר פלוני תליא בדינים הנ"ל [דיש אונאה אפילו פחות משתות]. אבל אם עיקר פיסוק היה כפי המקח שמכר לו רק ששאל אותו גם כן על השער וכדומה והוא הטעה אותו תליא בשיעור אונאה.

[משמע שאם לא נתאנה כלל אינו יכול לבטל המקח אף אם גילה דעתו וסמך על מה שאמר שפלוני רצה ליתן כך וכך. אבל מסתמא אם לא היה קונה כלל אם ידע האמת, יכול לבטל המקח].

אם הגיד האמת

סמ"ע (רכז, מו) - דאף דלא ידע בשעת משיכה בכמה קנהו דלימחל אפילו הכי אין בו אונאה כיון דאמר בהדיא שהאמינו לו ויתן לו בעדו כל מה שנתן הוא בעדו ועוד יתן לו ריוח מה, נמצא שמתחלה לא היה כוונתו על שיווי המקח.

ש"ך (רכז, טו) - והוא הדין אם נתאנה מוכר כגון ששוה יותר... ונראה לי לדקדק מהש"ס דפרק הזהב דבנושא ונותן באמונה כשם שאין לו דין אונאה כך דין ביטול מקח אין להם מטעם זה... ומכל מקום צריך להתיישב למעשה. [והפתחי חושן (י, סק"מ) מביא ממשמרת שלום ואוה"מ שאין דין בטול מקח בנו"נ באמונה.]

נתיבות המשפט (חידושים רכז, כט) - ועל כרחך דנראה דאם כבר נתברר להמוכר שנתאנה ומכר באמנה ואינה להלוקח דיכול הלוקח לחזור בו.

ערוך השלחן (רכז, כט) - ולא דוקא מוכר שאמר... אלא אפילו לוקח שאמר למוכר בכמה שלקחת חפץ זה הנני נותן לך ריוח כך וכך גם כן אין דין אונאה בזה...

אם שיקר

מהרשד"ם (סי' תלג) - הרי שאפילו שקנה י' דברים י' דברים שבדרך פשוטה נוגע לכל א' דינר אפילו הכי כשמוכר הרעים לבדם כל אחד בדינר נקרא אונאה, כ"ש וק"ו כשדבר א' קנה בדינר ואמר שקנה בדינר ורביע דהוי אונאה ועובר על עשה מהין שלך צדק ועל לאו דאל תונו ולא תשקרו... וצריך בודאי להחזיר מה שאינהו.

אורחות המשפטים (דיני נאמנות י) - ולא ביאר [מהרשד"ם] איך הוא הדין אם עדיין אחר חזרת הנ"ל עוד יש אונאה שתות או פחות משתות, ואם יוכל הלוקח לבטל המקח לגמרי או המוכר, ונראה בזה דזה פשוט דהמוכר אינו יכול לבטל המקח... אף אם כבר שילם המעות יוכל הלוקח לבטל המקח אם המוכר לא יחזיר לו מה שהטעה אותו.

כסף קדושים (שם) - נראה שהלוקח ידו על העליונה ואם רוצה לשלם סך שאמר לפניו המוכר קודם שנודע בכמה קנאה המקח קיים, ואם רוצה לחזור בו ואינו רוצה ליתן רק סך שנודע לו שקנאה בו המוכר לו רשאי... והמוכר יכול לומר מ"מ לא היה רצוני למוכר לך בפחות מסך שאמרתי לך להדיא.

שו"ת תשב"ץ (טור השני סימן יא) - אם נמצא שקרן בדבריו המוכר חייב להחזיר ללוקח מה ששיקר בו אפילו קנה אותם בזול ביותר לא יתן אלא מה שנתן המוכר ולא כפי מה ששם אותם לעצמו, ואין לו בית מנוס לומר שיתבטל המכר. השיב משה (חור"מ סי' קג) - ואף אם הסחורה בעין אין זה צריך להחזיר הסחורה ולבטל המקח, דהמקח קיים, רק זה ישלם מה שגנב אצלו.

ערך ש"י - נ"ל כיון דלוקח שתק ולא אמר תחלה ואח"כ אני קונה ממך בקרן או ריוח כך וכך, שמע מינה דלא על סמך דיבורו של מוכר דוקא קנה דכך דרך התגרים לומר שאינם מרויחים... וצ"ע כאן לענין אונאה.

מה נקרא האמת

ערוך השלחן - ולכן החנוני שמכר לבעל הבית על נאמנות יש לו לחשב בהקרן שכר החנות ושאר הוצאות החנות. וכיצד יחשב, כגון ששכר חנותו עם הוצאות עולה לו מאה סלעים לשנה, ובמשך השנה מוכר סחורה בעד ה' אלפים סלעים, עולה לו על כל מאה שני סלעים, ולכן כשמוכר סחורה בעד סלע יחשב על הקרן עוד א' מנ'. ואם יש לו משרתים בהחנות יחשב אותם גם כן בהקרן... אסור לו לחשב ריבית על המעות שנתן בעד הסחורה.

Used car from dealer

Sefer from store

Someone selling an item he never used.

If he sells it at market price, but lies about his price the Tashbetz and Heishiv Moshe (and it seems the Divrei Geonim who cites them) hold that he can back the difference in price. But the Kesef Kedoshim disagrees (unless there is some difference where there is actual onaah. The Dinei Mammonos cites a Sefer that says this is a machlokes. And Pischei Choshen cites Orchos HaMishaptim who holds that it's not botul.

Bava Metzia (51b, as explained by Tosafos)

הַנוֹשֵׂא וְהַנוֹתֵן בְּאֲמוּנָה — Someone who trades on trust, i.e. the buyer trusts the seller to say what his price was and he gives that amount plus a little extra for profit, וְהַאֲזִינִי לְחַבְרִי — and someone who says to his fellow: אֵין לִי אֲוֹנָה — “On the condition that you have no claim of *ona'ah* against me,” אֵין לִי אֲוֹנָה — he has no claim of *ona'ah* against him.

הַנוֹשֵׂא וְהַנוֹתֵן בְּאֲמוּנָה — regarding someone who trades on trust, if he purchased a bulk lot containing both inferior and superior merchandise, תִּנּוּ רַבָּנֵי — the Rabbis taught in a Baraisa: הַרִי זֶה לֹא יִחְשָׁב אֶת הַרַע בְּאֲמוּנָה וְאֶת הַיָּזָפָה בְּשֵׁנָה — he may not reckon the inferior merchandise to sell on trust and the superior merchandise to sell at its true value. אֶלְאִי אִוְזָה וְזֶה וְזֶה בְּאֲמוּנָה — Rather, he must sell either both this and that on trust, אוֹ זֶה וְזֶה בְּשֵׁנָה — or both this and that at its true value. וְנוֹתֵן לוֹ שְׂכָר כְּתָף — But [the buyer] gives him the porter's fee he incurred for transporting the merchandise to his store, שְׂכָר גַּמַּל — The camel-driver's fee, if he needed to hire camels, שְׂכָר פּוֹנְדֵק — and the cost of an inn, if he incurred lodging expenses. שְׂכָר עֲצָמוֹ אֵינוֹ נוֹטֵל — however, [the seller] does not take a fee for himself (i.e. for his own labor) שְׂכָרָו נָתַן לוֹ שְׂכָרוֹ מִשְׁלָם — because [the first seller] has already given him his complete fee.

Shulchan Aruch (Choshen Mishpat 227:28)

אִם אֶחָד מֵהֶם נִשְׂא בְּאֲמוּנָה — If one is trading on trust, לֹא יִחְשָׁב הַרַע בְּאֲמוּנָה וְהַיָּזָפָה בְּשֵׁנָה — he may not reckon the inferior merchandise on trust and the superior merchandise at its value. שֵׁנָה יִרְעוּת בִּלְ דִּינָרִים — For example, if he purchased ten bolts of fabric for ten dinars, וְיֵשׁ בָּהֶם שְׂאִינִים שְׁוֹת דִּינָר וְיֵשׁ בָּהֶן שְׁוֹת יוֹתֵר — and some of them are not worth a dinar and some are worth more, לֹא יִחְשָׁב הַרַע בְּשֵׁנָה בְּשֵׁנָה — he may not reckon the inferior ones at a dinar each and sell the superior ones at their value. כִּמוֹ — אֲלֵא הַכֹּל בְּאֲמוּנָה כִּמוֹ — Rather, he must sell them all at trust as he purchased them together. שְׂקָנָם בְּיַחַד — But he may add to the cost of the merchandise the fee for the porter and the inn — and he includes them in the value of the merchandise. וְכֹלֵל בְּדַמֵּי הַמַּקָּח — אבל שְׂכָר טְרַחוֹ לֹא יַעֲלֶה עַל דַּמֵּי הַמַּקָּח — But he may not add the fee for his trouble to the cost of the merchandise. וְלֹא יִקַּח מִמֶּנּוּ אֲלֵא כִּמוֹ שֶׁנִּתְפָּשֵׁר עִמּוֹ שִׁיתֵן לוֹ רוּיַח — And he should not take from [the buyer] anything but what he agreed with him that he would give him a profit.

מחילת אונאה

שלחן ערוך (חשן משפט רכו, כא) - האומר לחבירו על מנת שאין לך עלי אונאה יש לו עליו אונאה. במה דברים אמורים בסתם שאינו יודע כמה אונאה יש בו כדי שימחול, ואין צריך לומר אם אמר על מנת שאין בו אונאה שהרי יש בו, אבל במפרש אין לו אונאה. כיצד, מוכר שאמר ללוקח חפץ זה שאני נותן לך בק"ק יודע אני שאינו שוה אלא מאה על מנת שאין לך עלי אונאה אני מוכר לך אין לו עליו אונאה. וכן לוקח שאמר למוכר חפץ זה שאני לוקח ממך בק"ק יודע אני ששוה ק"ק על מנת שאין לך עלי אונאה אני לוקח ממך אין לו עליו אונאה. [סמ"ע (רכו, לז) - אף על גב דאם אמר לו בשביעית על מנת שלא תשמיטני בשביעית אמרינן כל תנאי שבממון קיים ואינו משמט... שאני התם דידיע ומחיל מה שאין כן הכא דיש לומר דלא ידע דאית ביה אונאה דמחיל.].

(שם כב) - המוכר חפץ לחבירו במנה ואמר לו חפץ זה אינו שוה אלא זוז אחד, על מנת שאין לך עלי אונאה יש לו עליו אונאה שהרי אומר כיון שראיתי שאמר שאינו שוה אלא זוז ידעתי שאינו מכוין אלא להשביח דעתי עד שיפרש כדי האונאה שיש במקחו בודאי או קרוב בכדי שהדעת טועה שהרי ידע בודאי הדבר שמחל לו.

המוכר כלי תשמישו

שלחן ערוך (רכו, כג-כד) - בעל הבית המוכר את כלי תשמישו ואינה את הלוקח אין בו דין אונאה שאילו לא הרבה לו בדמים לא היה מוכר כלי תשמישו, ואפילו מכרם מחמת דוחק אין בו אונאה... הא דמוכר כלי תשמישו ואינה את הלוקח אין לו דין אונאה הני מילי בשתות אבל ביותר משתות הרי הוא כשאר כל אדם. ויש חולקים.

נתיבות (רכו, יט) - נראה לחלק בפשיטות דבשלמא בעל מנת שאין לך עלי אונאה דנחת אדעת' שיווי המקח רק שהתנה בעל מנת... ולפי זה אתי שפיר דבעל הבית אין בו שום איסור אונאה כלל כיון דלא נחית אדעתא דשיווי כלל. [אבל עי' פתחי חושן י, סקי"ז בשם החשק שלמה].

פתחי חושן (י, סקי"ט) - משמע שאם נתאנה הבעל הבית יש בו אונאה דלא שייך סברא דכלי תשמישו חביבים עליו... וכן דעת הטור בשם הרא"ש, אבל בשם הרמ"ה כתב שבין כשמכר בעל הבית ואינה או נתאנה בכל ענין אין בו דין אונאה. (שם סקכ"ב) - והקשה הב"ח לדעת הרא"ש דכיון שעיקר הטעם שהוא משום דהוי כמפרש, והרי במפרש אפילו ביותר בשתות אין דין אונאה, ותירץ דסוף סוף לגבי לוקח לא אמרינן דסבור וקיבל אלא עד שתות, אבל אינו כמפרש שיקבל עליו הטעות כל כך.

המוכר מחמת דוחקו

שלחן ערוך (רכו, ט) - אם מכר מפני דוחקו וזלזל במכירתו יותר מכדי שהדעת טועה שניכר שמפני דוחקו הוצרך לזלזל אינו יכול לחזור דידיע ומחיל.

פתחי תשובה (שם) - עיין בתשובות רשמי שאלה בנידון אשה שמכרה טליתו של בעלה בשליש שווי בעוד שלא היה בעלה בביתו והתנצלתה שמכרה מחמת דוחקה... בנידן דנן אף שהלך בעלה למדינת הים אכתי מאן יימר דיש לה כח גם כן לבזבז מנכסי בעלה אף מחמת דוחקה.

נתיב יושר (עמ' צא) - ופשוט שמכירת חיסול הוי כמכר מחמת דוחקו, ואין לו לתבוע אונאה, ומכירת סוף העונה נראה שאין זה כמכר מחמת דוחקו מחמת מזומן אלא כך הוא הסכם סוחרים. ועי' פתחי חושן אם יש אונאה ביותר מכדי שהדעת טועה אף כשאין מוכר מחמת דוחקו, ונפק מינה בנתאנה לוקח.

Bava Metzia (Mishnah 51a-b)

איתמר — **It was stated:** האומר לחבירו על מנת שאין לך עלי אונאה — If someone says to his fellow, before selling: “This sale is on the condition that you have no claim of ona'ah against me” — רב אמר — **Rav says:** יש לו עליו אונאה — [The buyer] nevertheless has a right to claim ona'ah against [the seller]; i.e. the stipulation is void. ושמואל אמר — **But Shmuel says:** אין לו עליו אונאה — [The buyer] does not have a right to claim ona'ah against him; i.e. the stipulation is effective.

ושמואל דאמר כרבי — **Shall we say that Rav is saying like R' Meir,** לימא רב דאמר כרבי מאיר — **and Shmuel is saying like R' Yehudah?** דתניא — **For we have learned in a Baraisa:** הרי את מקודשת לי — If one says to a woman: האומר לאשה — **“You are hereby betrothed to me** על מנת שאין לך עלי — **on condition that you shall have no claim upon me** שאר כסות ועונה — **for food, clothing, or marital relations,”** הרי זו — **she is thereby betrothed but his stipulation is void,** since the Torah obligates a husband to provide these things. — **These are the words of R' Meir.** דבבר שבממון ותנאו קיים — **however, R' Yehudah says:** רבי יהודה אומר — **regarding a monetary matter, such as the obligation to provide food and clothing, his stipulation stands.**

The Gemara argues that the dispute between Rav and Shmuel is independent of the dispute between R' Meir and R' Yehudah:

אמר לך רב — **Rav could say to you:** אנה דאמרי אפילו לר' יהודה — **What I said** is valid even according to R' Yehudah. — **For thus far R' Yehudah stated his position there,** that a stipulation contrary to what is stated in the Torah is effective, **only because** in that case **she knew** of the obligation **yet forgave** it. — **אבל הכא — but here,** in the case of fraud, מי ידע דמחיל — **did [the buyer] know** that he was being defrauded so **that he might waive** his claim?

In response to a challenge to Rav from a Baraisa the Gemara answers:
 רבא אמר — **Rava said:** לא קשיא — **It is not difficult.** כאן בסתם — **Here,** in the case of Rav's ruling, we discuss **where** the overcharge is **unspecified;** כאן במפרש — **here,** in the Baraisa's case, we discuss **where [the seller] specifies** that he is overcharging. — **For we have learned in a Baraisa:** במה דברים אמורים — **In what case was this law said** [that the wronged party may claim fraud]? — **where** the overcharge was **unspecified.** — **אבל במפרש — but where [the seller] specifies,** for example, מוכר שאמר ללוקח — **where the seller said to the buyer:** חפץ זה שאני מוכר לך במאתים — **“this item that I am selling to you for two hundred,** יודע אני בו שאינו שנה אלא מנה — **I am aware concerning it that it is really worth only a hundred.** — **Nevertheless,** I am selling it **on the condition that you have no claim on me for ona'ah,”** — אין לו עליו אונאה — **then he has no claim on him for ona'ah.**

תלוש ולבסוף חברו

ש"ך (צה, ח) - נראה מדברי הרב דלהיש אומרים אלו אפילו בית הוה ליה תלוש ולבסוף חברו לענין שבועת שומרי... אבל לפי עניות דעתי דהבעל העטור לא קאמר אלא כותל בנין אבל בית הוה ליה כקרקע... וכן כתבו הרמב"ם והטור לקמן סי' רכ"ז לענין אונאה דאפילו מכר לו טרקלין בדינר אין בו אונאה.

מגן אברהם (תרלז, ז) - ועיין בש"ך שם שהרבה להשיב עליו וכל קושיותיו יש לדחות דיש לומר כיון דהקרקע נקנית בכסף בשטר ובחזקה נקנה הבית עמו דמטלטלים נקנה אגב קרקע.

ערך ש"י - בית הבנוי על קורות או אבנים שאינם נעוצים בקרקע אין נקנה בקנין קרקע רק כספינה... דאינו בכלל שדות בכסף יקנו אלא אם כן מחובר לקרקע דהוי כקרקע.

פתחי חושן (הל' שכירות ד, סק"ט) - בנחלת צבי כתב תשובה ארוכה בענין אונאה בשכירות בתים אם יש בהם דין קרקע, שהשואל מצדד לומר דהוי תלוש ולבסוף חיברו והעלה שדינו כשכירות קרקע.

יותר מחצי שווים

ש"ך (רכז, יז) - לענין דינא העליתי לעיל סוף סימן ס"ו דהעיקר כהר"ף וסייעתו, ועיין רשד"ם סי' נ"ח כתב דהוי ספיקא דדינא.

חידושי ר' עקיבא איגר (שם) - ומספיקא דדינא אוקי אחזקת מרא קמא ובטל המקח.

פתחי תשובה (שם, כד) - עי' שער המלך פרק י"ג מהלכות מכירה הלכה ח' שהשיג על הש"ך ומסיק דהעיקר כמו שכתבו הב"ח והדרישה ודלא כהש"ך.

חשן אהרן (שם) - הכי קיימא לן דגם בטול מקח אין בכל הני, וטעם הדבר משום דהא דאין אונאה לקרקעות אין זה מגזרת הכתוב אלא משום דקרקע שוה כל כסף, וכמה שכתב החינוך (מצוה שלו) וכן כתב הרשב"ם (בבא בתרא סא:). [אבל תוס' כותבים שם שהוא כן גזירת הכתוב].

איסור אונאה בקרקע

סמ"ע (רכז, נא) - ודע דמהרש"ל ז"ל כתב דאף דאימעטתו הני מדין אונאה מכל מקום לא גרעי מאונאת דברים וגניבת דעת, ובכלל לא תונו איש את אחיו הן... אם לא שהמוכר בעצמו לא ידע מאונאתו.

חידושי ר' עקיבא איגר (שם) - הרמב"ן בפירוש החומש והרא"ה בספר החינוך כתבו דמכל מקום גם הלאו עובר גם באלו ולא מיעט הכתוב אלא מדין תורת אונאה וביטל מקח. ועיין משנה למלך דמדברי תוס' מבואר שחולקים על זה וסבירה להו דאפילו לאו ליכא. [ועי' גם אור החיים הק' שכותב שיש איסור אבל ממקור אחר ממה שכתב הרמב"ן].

חשן אהרן (שם) - לצאת ידי שמים ודאי מחויב להחזיר, דכיון דאיסורא איכא בהו מחויב לצאת ידי שמים, וכמו שכתוב בספר ארעא דרבנן אות י"ג בהגהות עפרא דארעא, דאם אך נימא שאיכא איסורא מחויב להחזיר בכדי לצאת ידי שמים.

מנחת חינוך (שלו) - כיון דדעת הרמב"ן דהטעם משום מחילה... וגם מסתבר כדבריו, דאי לאו הכי למה לא יחזיר, כמו גזל שטרות ועבדים וקרקעות, אף על פי דאיתמעטו מעשה דהשבה מכלל ופרט וכלל מכל מקום בודאי חייב להחזיר. [והפתחי חושן מביא גם מנחלת צבי שבמקום שאין דין חזרה אינו מתקן הלאו כשמחזיר, ומתנה בעלמא יהב ליה, ע"כ].

Bava Metzia (Mishnah 56a)

העבדים והשטרות — **These things are not subject to *ona'ah*:** אלו דברים שאין להם אונאה
 והקרקעות וההקדשות — **The sale of slaves, notes, land, and Beis HaMikdash property.**

Bava Metzia (Gemara 56b)

From that **which the Rabbis taught** — דתנו רבנן — **From where is this derived?** מנהני מילי
 in a Baraisa: „וכי-תמכרו ממכר לעמיתך או קנה מיד עמיתך” — The *pasuk* discussing *ona'ah*
 states: **When you sell anything to your fellow, or you buy [anything] from [the] hand of your
 fellow.** דבר הנקנה מיד ליד — The expression *from [the] hand* indicates that the *pasuk* speaks
 of **a thing that is bought** by being passed **from hand to hand** (i.e. movable objects). יצאו
 יצאו עבדים שהוקשו — **But land is excluded since it is not movable,** קרקעות שאין מטלטלים
 לקרקעות — **and slaves are excluded, since they are compared to land.**

Shulchan Aruch (Choshen Mishpat 227:29)

העבדים והשטרות — **These things are not subject to *ona'ah*:** אלו דברים שאין להם אונאה
 והקרקעות וההקדשות — **The sale of slaves, notes, land, and Beis HaMikdash property.**
 Even if he sold something worth one thousand *dinars* for a *dinar*,
 — **or something worth a *dinar* for a thousand *dinars*** — אין בהם אונאה
there is no *ona'ah* in them.

Rama (there)

אבל — **But some say that this is true only up to half** of the value, ויש אומרים דדוקא עד פלגא
 — **like** — כגון שמכר לו אחד יותר משנים — **but if the *ona'ah* was more than a half,**
where he sold something worth one *dinar* for more than two — **it is subject to the**
 laws of *ona'ah*.

Shulchan Aruch (Choshen Mishpat 95:1)

אלו דברים שאין נשבעין עליהם מן התורה — **About these things we do not take an oath according
 to Biblical law:** קרקעות אפילו של חוץ לארץ — **Land, even of outside Eretz Yisrael,
 slaves, notes, and Beis HaMikdash property.**

Rama (there)

ויש אומרים דתלוש ולבסוף חברו בקרקע לאו כקרקע דמי — **Some say that something detached that
 was later attached to the land is not considered like land.** ויש חולקין — **And some
 disagree.** ולכן אם שאל בית ונשרף — **Therefore, if someone borrowed a house and it burned
 down,** פטור משלם — **he is exempt from having to pay.**

רא"ש (בבא מציעא נב:) - ויראה דבכל שאר דברים אפילו פחות משתות אסור לאנות את חבירו אם יש בו שוה פרוטה כיון שידוע שאין מקחו שוה כל כך, דרחמנא אמר אל תונו, בכל דבר שיש בו שיווי ממון הזהירה תורה שלא יאנה את חבירו, אלא שאמרו חכמים דעד שתות הוי מחילה לפי שכך דרך מקח וממכר לפי שהלוקח והמוכר אינם יכולין לכוין דמי המקח בצמצום ודרך העולם למחול טעותם עד שתות, שאף אם יבא המתאנה לערער לא ישמו השמאין בשוה, זה יאמר יש בו אונאה וזה יאמר אין בו אונאה הלכך מקבל עליו שתיקה ואין מערער ומוחל. אבל אם המוכר בקי בערך מחבירו והלוקח אין בקי כל כך או אם הלוקח תגר ובקי בערך מקחו יותר מן המוכר אל יאנו זה את זה אם לא שיפרש... או שמא כיון דדרך מקח וממכר בכך דלפעמים הלוקח חפץ במקח זה ומוסיף עליו דמים יותר מכדי שוין ופעמים שהמוכר מזלזל בשומתו בממכרו לפי שאין חפץ זה ערב עליו או שהוא דחוק למעות הלכך עד שתות הוי בכלל דמי מקח ואין כאן שם אונאה כלל, וצריך עיון, וירא שמים יצא ידי כולם.

סמ"ע (רכז, יד) ר"ל, יר"ש אם נתאנה פחות משתות אינו מהדר אחר המאנה לומר לו אינך יוצא כי לא ידעתי מזה ולא מחלתי אותו החזירה לי, ואם אירע שאינה הוא לחבירו פחות משתות יחזירה להמתאנה ממנו.

אמרי יושר (ח"ב סי' קי) - בעיקר הדין לענין ספיקו של הרא"ש ז"ל אם מותר להונות בפחות משתות, הנה בספרי מנחת פתים לחשן משפט שם הבאתי מהחינוך מ"ע של"ז וספר חסידים סי' תקל"ב דפשיטא להו דמותר לכתחילה... ועל כן אף דבהגהות אמרי ברוך שם לחו"מ הביא מרמב"ן על התורה פ' בהר דפשיטא ליה דאסור להונות בפחות משתות אכתי המתירין רבים נינהו.

ספר החינוך (סוף מצוה שלז) - אבל בפחות בשתות התירו זכרונם לברכה להשתכר לתגר מפני תיקון הישוב, שימצאו בני אדם צרכיהם מוכנים בכל מקום. [ועי' מנחת חנוך שם].
ספר חסידים (סי' תקל"ב) - לענין מקח וממכר שהתירה תורה עד שתות, מפני שאמרו זבין וזבין תגרא אקרי.

פתחי חושן (י, סק"ג) - אבל לכאורה דברי החנוך איירי אפילו במפרש מדין המשתכר אל ישתכר יותר משתות, ואינו מדין אונאה כלל. [וע"ע שו"ע הרב ב, ג, וספר דיני ממונות שמביא עוד מחמירים].

ערוך השלחן (רכז, ז) - נראה לי מדבריו שהספק אינו אלא במקום שיש עילה להמוכר לתלות שהלוקח יודע המקח אלא שחפץ במקח זה, אבל במקום שהמוכר מבין שמהלוקח נעלם המקח והמוכר יודע שיש בזה אונאה פרוטה אסור לו להונות אם לא שיגלה לו, ואם אינהו עבר בלאו, וכן לוקח להמוכר.

דברים שמוכרים תמיד בשער קבוע

ערוך השלחן (רכז, ב) - ונראה לי שזה אינו אלא בסחורות שאין להן קביעת מקח בצמצום אבל מה שכל בעלי החניות מוכרין בשוה כמו קמח ולחם ומלח וכיוצא בהם אף פחות משתות לא הוי מחילה וצריך להחזיר האונאה. וכן משמע בגמרא [ב"ב צה]. דאמר שם פחות משתות לא ידיע וכו' משמע דדבר הידוע לא הוי מחילה. (שם, ז) - מדברי הרא"ש ז"ל יש ללמוד דאונאת שתות אינה אלא בסחורה שאין כולם מוכרין בשוה בצמצום כמו שכתבתי בסעיף ב' מדתלי בשומת השמאין, וגם מטעם שלפעמים המקח ערב עליו, וזה אינו שייך בדבר המצוי הרבה וכלם מוכרין בשוה בצמצום [בקמח] ולחם ומלח וכי האי גונא.

פתחי חושן (י, סק"א) - על פי זה כתבתי שהמצרכים שהם בפקוח ממשלתי בכלל זה, ובפרט במוצרים המסובסדים... ועל כל פנים נראה שבמוצר או מצרך שיש מחירון של בית החרשת, אף על פי שיש מוזילים ממחיר זה, אם הרבה ואם מעט, כל מה שמתחת למחיר המחירון אינו בדין אונאה, וכל מה שלמעלה ממחיר זה חזר לדין אונאה. [וע"ע משפטי תורה (ח"ב עמ' כב), וש"א].

משפטי תשמורו (עמ' קיד) - בספרים ומוצרים אלה אין המחירון מאפשר למכור לפיו ולא יהא אונאה, אלא הכל לפי מה שנמכר בשוק. [וע"ש עוד שמקשה על חידוש הערוך השלחן].

Bava Metzia (50b)

פחות משתות נקנה מקח — **Rava said:** — הלכתא — **The law for *ona'ah* is as follows:** — יותר על
 — For *ona'ah* of **less than a sixth, the sale is valid** and no refunds at all are due.
 שותות — For *ona'ah* of **more than a sixth,** — בטול מקח — **voidance of the sale** can be
 demanded by either party. שותות — For *ona'ah* of exactly **a sixth,** — קנה ומחזיר אונאה — **the**
sale is valid, but the [offender] must return the amount of the *ona'ah*.

Bava Basra (95a)

התם — **There,** in a case of *ona'ah,* — מעיקרא שנה בשנה אמר ליה — **the seller originally told**
the buyer that the value of the purchase was **equal** to the price paid. Thus, the buyer did not
 expect to overpay at all, and no overcharging should be tolerated. מיהו — **However,**
 פחות משתות לא ידעך בקנה — an overcharge of **less than a sixth is not discernible [in a *maneh*],**
 — and a person forgives such a minor overcharge. שותות ידעך — An overcharge
 of **a sixth, though, is discernible,** — ולא מחיל איניש — **and a person does not forgive** such a
 significant sum; therefore it must be returned. יתר משותות — Alternatively, if the overcharge
 was **more than a sixth,** — מקח טעות הוא — **the sale is considered one made in error** — ובטל
 — **and the sale is void.**

Shulchan Aruch (Choshen Mishpat 227:6)

יש להסתפק — **There is reason to doubt** — אם מותר להונות את חברו בפחות משתות
if it is permitted to overcharge his fellow less than one sixth.

Bava Basra (90a)

והמשתכר — **And one who profits** from buying and selling staple commodities — יותר
should not profit by more than a sixth.

Shulchan Aruch (Choshen Mishpat 231:20)

חייבים בית דין להעמיד ממונים על השערים — **The court is obligated to appoint officers over prices**
שאין לו — **so that each one will not profit as much as he wants.** — שלא ירויח כל אחד מה שירצה
 כגון — **For a person should not profit over staples** — לאדם להרויח לו בדברים שיש בהם חי נפש
 והני מילי היכא — **like wine, oil, and flour more than a sixth...** — יינות שמנים וסלתות אלא השתות...
 דפרשו — **However, this ruling is applicable only where there is a court** — דאיכא בית דין
 אבל אי — **that can explain to all of the merchants to sell like this.** — לכולהו מוכרים ליבונה הכי
 לא מחייב האי — **But if everyone sells for whatever price he is able** — כל חד זבין בכל מה דיכול
 — **this one is not obligated to sell it cheaply.** — לחודיה ליבונה בזול

דבר שאין בו שער

ש"ך (רט, א) - ויש להם אונאה, ואפילו היה אותו דבר אין שער שלו ידוע ודלא כבית יוסף, וכן כתב הב"ח. [וכן עי' באר הגולה, ט"ז, ביאור הגר"א, והנתיבות שם.]

מחנה אפרים (דיני אונאה סימן כד) - כתב הרב בית יוסף דחלב וגיזה שאין להם שער ידוע אלא כל אחד קונה כמו שחפץ לית ביה אונאה, עכ"ל. וקשה לי עליו שהרי ספרים דאין להם שער ידוע ואפילו הכי קיימא לן [רכז, טו] דיש להם אונאה.

ערוך השלחן (רט, ז) - במיני סחורות שאין כל בעלי חניות מוכרין בשוה, שיש שמשתכר הרבה בסחורה זו ויש שמסתפק במועט אין שייך כלל אונאה למי שמשתכר הרבה, כיון שדרך המסחר בכך ויש שמוכרים במקחים כאלה... אבל כשיש מוכרים במקח זה אין בזה צד אונאה.

ערך ש"י (רט, א) - נשאלתי אם איסור אונאה דוקא בדבר שיש שער קצוב שכל בעלי חניות מוכרין בשוה, אבל כשכל חנוני מוכר כפי מה שיכול להוציא מן הקונה אם מותר למכור ביוקר בדבר שיכול הקונה לקנות דבר זה אצל אחר בזול ואלו ידע לא היה קונה אצלו ביוקר, והשבתי הדבר מבואר בש"ך כאן. ונראה לי ראייה לדבריו... ולמה הוצרך בגמרא פרק הזהב למעט קרקרעות מאונאה מדכתיב מיד עמיתך דבר הניקח מיד ליד תיפוק לו דאין כיוצא נמכר בשוק ולית בו שער ידוע. על כרחך צריך לומר דבאונאה אין לחלק דכל שידוע דאפשר ליקחנו אצל אחר בפחות מאנהו ואסור.

פתחי חושן (י, סקכ"ה) - ונראה שחולק על הערוך השלחן... ולכתחלה יש לחוש לדברי הערך ש"י.

אונאה בזמן הזה

משפטי תורה (ח"ב עמוד כא) - אם חפץ מסויים נמכר בארבעת החניות הקיימות באיזור מסויים ב-45, 48, 52, ו-55 שקל חדש... כיון שהפער במחירים בין חנות אחת ליקרה ממנה וכן הלאה הוא פחות משתות, לפיכך באף מחיר מהמציינים לעיל אין דין הונאה... מי שמכר באותו איזור ב-64 ש"ח בודאי יעבור על איסור הונאה.

פתחי חושן (י, סק"א) - יתכן שגם בזה יש לילך לפי רוב המוכרים, והיינו שהשער שבשוק נקבע לפי המחיר המקובל אצל רוב המוכרים, ולא נראה לי שיש לדון במוצרים כאלה לפי השער הכי גובה והשער הכי נמוך. נתיב יושר (עמ' פו) - וצ"ע באופן שרוב המוכרים מוכרים מיעוט הסחורה והמיעוט מוכרים רוב הסחורה.

משפטי תשמורו (עמ' קיב) - צריך המוכר לאמוד מהו המחיר הממוצע והרגיל בשוק של חפץ זה ולמכור.

חנות יוקרתית

משפטי תורה (ח"ב עמוד טו) - חנות שידוע לכל שהיא נחשבת לחנות "יוקרתית" והחפצים נמכרים שם במחיר יקר בגלל טיפוח החנות עם כל הכרוך בזה והיחס המיוחד שניתן ללוקח וכדומה אין דנים כאן את ההונאה במחיר ביחס לחניות אחרות.

פתחי חושן (י, א) - הדבר ידוע שיש חניות יוקרה כגון סופרמרקטים וכדומה שמוכרים במחיר גבוה יותר מבשאר חניות, ונראה שיש מקום להתחשב בזה על פי ההלכה, דבדרך כלל השירות והנוחיות בחניות אלה טובים יותר מבשאר חניות, או שיש חניות שיש גם יעוץ מסויים שאין בשאר מקומות. והרי זה כאילו סחורה אחרת או שוק אחר... [אבל] לא מצינו שישתנה דין אונאה בגלל הוצאותיו של המוכר. [וכן כותב משפטי תורה עמ' יד ונתיב יושר עמ' פז, אבל עי' אמרי יעקב עמ' כה. ועי' משפטי תשמורו לטעמים אחרים להתיר.]

Rambam (Hil. Mechira 21:1-2)

How is this? — **I am selling you this pile of wheat for such and such,** — ערימה זו של חטים אני מוכר לך בכך וכך — **I am selling you this sack full of figs for such and such,** — שק זה המלא תאנים אני מוכר לך בכך וכך — **this cellar of wine I am selling to you for such and such,** — מרתף זה של יין אני מוכר לך בכך וכך — **even though neither the size of the pile, the weight of the figs, nor the number of barrels is known,** — אף על פי שאין מדת הערימה ידועה ולא משקל התאנים ולא מנין הקנקנים ידוע הרי ממכרו — **his sale is valid** — אף על פי שמצא חסר או יתר על האומד שהיה בדעתם — **even though it was found to be more or less than the estimate they had in mind.** — ויש להם הונייה לפי השער שבשוק — **And it is subject to price-fraud based on the price in the market.**

Bava Metzia (64a)

If [a farmer] was going to milk his goats, or to shear his ewes, and his fellow met him — **whatever milk my goats yield is sold to you for such-and-such a price,** — מה שְעִי חולבות מכור לך — **whatever shearings my ewes yield is sold to you for such-and-such a price,** — מה שְכַנְרְתִי רוֹדָה מכור לך — **whatever honey my beehive yields is sold to you for such-and-such a price,** — וְלְגִזּוֹ אֶת רְחִלִּי — **or to extract [honey] from his beehive,** — וְלְרִדּוֹת אֶת כְּבוֹרִתּוֹ — **and [the farmer] said to him:** — וְאָמַר לוֹ — **the law is that [the transaction] is permitted.**

Beis Yosef (Choshen Mishpat 209; see also Kesef Mishneh)

But it is difficult to me — **from that which was taught in a Baraisa...** — מדתנניא... — **for it is apparent that he acquires the milk, etc. even should it be greater than the money that he paid.** — משמע דקנה אפילו יהיה יותר על דמיו — **But according to what the Rambam wrote he acquired only the amount corresponding to his payment.** — ולפי מה שכתב הרמב"ם — **But perhaps the Rambam did not write this** — **that our master's words refer only to items that have a known price.** — ושמא לא כתב כן הרמב"ם — **And regarding milk and shearings, which do not have a known price,** — **rather everyone buys like he wants,** — **they are not subject to price-fraud.** — לית ביה אונאה — **they are not subject to price-fraud.**

Bach (there)

Certainly even items that do not have a known price one acquires — **and returns the amount of fraud.** — ודאי דאף בדברים שאין להם שער ידוע קנה — **And so it is with shearings and milk.** — וכן גיזה וחלב — **And this Baraisa, which taught that "Whatever milk my goats yield is sold to you" is permitted,** — והך ברייתא דתני מה שעיי חולבות מכור לך מותר — **and it did not teach in it the law of price-fraud,** — ולא תני בה דין אונאה — **is because it was coming only to teach that there is no prohibition of interest.** — לא אתייהא אלא לאורווי דאין בה איסור ריבית — **It was not discussing price fraud at all.** — ובאונאה לא קמירי

Series III - Buying and Selling

CM3-01 Coffee Urn in Specialty Shop	אונאה: דבר שאין בו שער
CM3-02 Selling 99¢ Item for a Dollar	אונאה: פחות משתות
CM3-03 An Overpriced House	אונאה: קרקע
CM3-04 An Underpriced Tallis	מחילת אונאה
CM3-05 Selling at Cost-Plus	נושא ונותן באמונה
CM3-06 "I Turned Down a Higher Offer"	פלוני רצא ליתן כך וכך
CM3-07 Kosher Advertising	גניבת דעת
CM3-08 "How Much Does It Cost?"	אונאת דברים
CM3-09 Broken Windows in New House	מקח טעות: מום עובר
CM3-10 Noisy Neighbors	מום בגוף החפץ
CM3-11 Returning Refrigerator	השתמשות במקח שיש בו מום
CM3-12 The Dress Store	מום שהיה יכול לבחון
CM3-13 Water Damage after Warranty	מחילת מומים
CM3-14 Invalid Mezuzah	כאן נמצא כאן היה
CM3-15 Diet Soda	אין הולכים בממון אחר הרוב
CM3-16 Seedless Grapes	יפות ונמצאו רעות
CM3-17 Canceling Sale of Tefillin	גלוי דעת: מטלטלין
CM3-18 Canceling Sale of Esrogim	גלוי דעת: לוקח
CM3-19 Merchandise Lost before Delivery	קנין כסף: מטלטלין - א'
CM3-20 Shas Lost before Delivery	קנין כסף: מטלטלין - ב'
CM3-21 Breaking a House Contract	קנינים בקרקע - א'
CM3-22 Reneging after Settlement	קנינים בקרקע - ב'
CM3-23 Credit Cards	דין דעבד כנעני
CM3-24 Checks	הצ'ק בהלכה
CM3-25 Taking Winning Lottery Ticket	מנהג רמאות
CM3-26 Competition for a House	עני המהפך בחררה
CM3-27 Competition for Exclusive Rights	עני המנקף בזית
CM3-28 Opening a Competing Store	יורד לאומנות חבירו
CM3-29 Competing for Customers	מרחיקין מצודות הדג
CM3-30 Reusing Plates for Shas	נהנה ממלאכת חבירו
CM3-31 Using Someone's Trade Name	זכות יוצרים
CM3-32 Copying Cassettes	קנין בשיור